

La mediació del cavall i la seva relació amb l'adquisició de competències

The Mediation of the Horse and its Relationship to the Acquisition of Skills

MARÍA BELÉN FRANQUET I MONTUFO

Departament d'Orientació Psicopedagògica
Col·legi Claver. Raimat (Lleida)

PERE BLANCO I FELIP

Universitat de Lleida

Autora per a la correspondència

María Belén Franquet i Montufo
amazonacienporcien@hotmail.com

Resum

La mediació educativa raonada mitjançant la interacció amb el cavall facilita una nova forma d'aprenentatge, basada en el desenvolupament integral de la persona; partint de les seves capacitats i transformant-les en competències. Presentem el Treball Reconduït Amb Cavalls (TRAC) com un espai natural per potenciar i desenvolupar diferents habilitats personals, socials, cognitives i físicomotrius, per tal d'aconseguir competències que puguin aportar un ajust social complet des de la realitat personal de cada educand. Els canals comunicatius, l'actitud per afrontar la realitat de l'entorn de forma positiva, activa i creativa, els comportaments passius o de dependència que es manifesten en aquesta situació, les qualitats coordinatives necessàries per reorganitzar el coneixement de l'esquema corporal i les experiències perceptives, unides als moviments del cavall, aglutinen expectatives interessants que podem proposar-nos gràcies al TRAC.

Paraules clau: aprenentatge, mediació educativa, capacitats, habilitats, competències d'ajust social, Treball Reconduït Amb Cavalls (TRAC).

Abstract

The Mediation of the Horse and its Relationship to the Acquisition of Skills

Educational mediation through interaction with horses provides a new way of learning, nurturing the integrated development of a person based on their capabilities and transforming them into competences. In this paper we present MWWH (Mediated Work with Horses) as a natural means of developing personal, social, cognitive and physical skills in order to achieve competences that generate complete social integration. Communication routes, the attitude required for a positive, active and creative approach to surroundings, passive or dependent behaviour patterns found in this situation, developing the coordinative qualities required to reorganize knowledge of one's own body, and perceptive experiences united with the horse's movements are just some of the interesting possibilities that MWWH broaches.

Keywords: *learning, educational mediation, capabilities, skills, social integration competences, Mediated Work with Horses*

Introducció

La relació entre l'aprenentatge i el desenvolupament de les habilitats es converteix en un tema de reflexió per a l'adquisició de competències. En aquest context, la mediació educativa a través del cavall pretén ser una proposta interessant si la vinculem amb la necessitat d'oferir nous procediments estratègics que afavoreixin la formació integral dels nostres alumnes.

La proposta d'una mediació educativa amb l'ús del cavall facilita un nou estil d'aprenentatge, una nova forma de relacionar-nos, una nova actitud per mantenir la motivació, implicant-nos i fins i tot comunicant-nos amb

els altres. El desenvolupament de les nostres capacitats: cognitiva, físicomotriu, social i personal, a través d'una nova proposta d'interactivitat de sinergies diferents, la humana i l'animal, poden ser utilitzades, potencialment, per adquirir, estimular i experimentar habilitats i valors necessaris per a l'adquisició de competències que facilitin la integració social.

Últimament resulta habitual la proposta de noves opcions, nous plantejaments, noves ofertes que milloren la qualitat dels processos d'aprenentatge, però no sempre les aprofitem al màxim. La interacció amb els equins ens facilita aquesta qualitat i millora la nostra manera

de viure, conviure i acceptar la realitat personal. Dues dimensions ho justifiquen des de posicions complementàries:

- L'antropològica, ajudant-nos a no quedar-nos amb l'aparença d'allò que és evident i la bellesa de l'estètica amb la seva posada en escena. Des d'aquesta dimensió aprofundirem el raonament lògic de tot allò que es pugui donar per fet. L'antropologia estudia l'home des del punt de vista medicofisicocultural, però no només en l'actualitat, sinó des que apareix sobre la terra, incloent-hi contextos remots, ja sigui individualment o en grup, ètnies o societats. El seu gènere de vida i el medi ambient poden influir en l'aparició de les malalties; la seva cultura pot trobar-se relacionada amb la morbiditat, la natalitat i la mortalitat.

També gràcies a l'antropologia es tindran en compte la importància de la relació interactiva entre el subjecte i el seu context, el bagatge cultural, la seva procedència social, les seves creences d'identitat, l'entorn familiar, etc. Precisament, en aquest context familiar no afrontarem el tema de les teràpies assistides amb animals o teràpies complementàries com a alternatives. Pretenem eludir aquesta tipologia de teràpia com a panacea davant dificultats motrius, cognitives, emocionals, de relació, etc., atès que no partim de l'aprenent com un malalt, sinó com una persona amb un potencial de capacitats en desenvolupament que poden ésser afavorides mitjançant l'aprenentatge guiat i en un espai real d'interacció positiva com el que presentem.

- La segona dimensió és la psicopedagògica. Si parlem de desenvolupament de capacitats estem fent aflorar el procés d'aprenentatge i no el de rehabilitació. Del concepte d'equinoteràpia passem al concepte de: Treball Reconduït Amb Cavalls (TRAC) en un context educatiu no formal. Centrats en aquest àmbit, veurem com s'aprofita i s'estructura aquest context –mitjançant l'aprenentatge guiat– i com es milloren les capacitats pròpies alhora que ens permeten desenvolupar competències i integrar-nos amb satisfacció en aquesta confusa societat que sustenta el segle XXI.

Bettelheim (1977) va afirmar que l'adquisició de les regles perd el seu valor quan el que s'aprèn no

afegeix res d'important a la pròpia vida. La tasca més important i difícil en l'educació és la de donar sentit a la vida.

Marc contextual

Per endinsar-nos en el tema de la mediació educativa a través de l'ús del cavall, cal concretar els conceptes que la determinaran.

L'aprenentatge com a procés d'adquisició d'experiències

Segons Blanco (2007) l'aprenentatge és un procés socialment intervingut on s'estableix un compromís entre docent i discent per fer efectius canvis constants en el coneixement, en el comportament, en el pensament i en l'acció. Gràcies als canvis que provoca la mediació, s'adquireix l'experiència que ens aportarà noves interaccions entre el coneixement i els estímuls, el clima que es genera i l'entorn que l'acull. En qualsevol procés que busqui l'aprenentatge cal un estil, una manera de fer les coses, una acció estratègica que porti alternatives, que aconsegueixi noves finalitats, que decideixi el tipus de relacions que es poden establir per desenvolupar capacitats, per adquirir les habilitats i les destreses suficients que proporcionin competències: capacitats més evolucionades i determinants per aconseguir un ajust social més reeixit i eficaç. Pozo (1996) considera l'aprenentatge com un conjunt de canvis de conducta i de pensament que es porten a terme com a conseqüència de l'experiència. L'aprenentatge converteix la informació adquirida en el context, en coneixement. Aquest descriu, prediu i explica la realitat, i, per tant, redueix la incertesa que es pot donar. Per aprendre podem continuar conformant-nos amb què els alumnes memoritzin i sàpiguen repetir els continguts, o que siguin capaços d'exposar-los; així aconseguim que desenvolupin habilitats de memorització, reconeixement i comprensió (*figura 1*).

En el procés d'aprenentatge intervenen condicions subjectives, relatives a totes les àrees de la personalitat i condicions objectives, relatives a l'ambient sociocultural que ens estimula de forma més personal. Rebutgem, doncs, el tòpic que l'aprenentatge és la capacitat d'emmagatzemar continguts en la memòria i veiem que aquest estableix comunió amb el concepte d'estímul tant per als docents com per als discents; els

docents utilitzant estímuls estratègics que garanteixin un ensenyament progressiu i els discentos utilitzant estímuls estratègics que afavoreixin l'autonomia i que facin més significatius i funcionals els aprenentatges. Portem molt temps fent-ho però, amb els nous patrons del coneixement que plantegen les actuals exigències socials i l'aposta de l'escola pel desenvolupament integral dels seus alumnes perquè puguin adaptar-se a una comunitat amb millor qualitat humana, resultaria escàs. Ens dedicariem bàsicament als continguts conceptuals, i l'aprenentatge quedaria reduït a exercitar fonamentalment la capacitat cognoscitiva, tot privant el possible desenvolupament de les altres dimensions de la persona compreses en la resta de capacitats bàsiques: habilitats físicomotrius, socials i personals, interaccionades amb més o menys grau. No ens resulta gaire útil centrar-nos en el desenvolupament d'unes certes capacitats, aquelles que alguns sectors podrien reconèixer com a més essencials, en detriment d'altres de considerades de menor rang o de segona categoria, totes estan i haurien de trobar-se en el mateix nivell.

És obvi considerar que tot aprenentatge pressuposa estímuls i incentius que mantenen la motivació i permeten contrastar nous models de respostes o de comportaments, tant si l'aprenentatge és espontani –té lloc després d'interaccions casuals entre l'organisme i l'ambient–, com si l'aprenentatge és orientat –quan una persona emet estímuls específics que provoquen canvis en la personalitat. L'educació es fonamenta en l'exercitació sistemàtica i espontània de les capacitats i es complementa amb la guia i el control dels educadors mitjançant accions estratègiques per assimilar competències pròpies. Pozo i Monereo (1999) ho expliquen tot valorant les estratègies com a sistemes conscients de decisió on el mitjancer, a través de la cessió gradual d'aquestes, facilita a l'alumne l'autonomia i afavoreix l'autoregulació i la presa de decisions.

Capacitats, habilitats i competències

Per capacitats s'entenen les aptituds, disposicions o suficiència per fer alguna cosa i aconseguir el desenvolupament integral d'una persona (Blanco, 2007). Per fer-ho hem de determinar el potencial de què disposa cada persona per adquirir i desenvolupar, a partir de nous coneixements, les habilitats o les destreses necessàries per millorar, ja sigui en grup o individualment les capacitats.

Figura 1

Aprenentatge: desenvolupament integral de capacitats personals

Entenem com a habilitats, les respostes controlades en interacció amb els continguts apresos i orientades, de forma més o menys eficaç, cap a la consecució dels objectius proposats. Permeten de controlar, en l'espai i en el temps, aprenentatges simples o accions complexes. Qualsevol habilitat és resultant d'una acció apresada, sovint dedicant-hi temps, i condicionada pel conjunt de recursos de què es disposa en el moment d'escollir una resposta, i pel grau d'integració de les informacions per al desenvolupament de les capacitats. La quantitat i la qualitat de les habilitats de què la persona disposa determinarà el grau d'eficàcia i/o èxit dels objectius fixats prèviament.

Si considerem que la capacitat és la suma de coneixements, habilitats o destreses útils per afrontar unes certes situacions específiques de la vida, les competències seran la suma de capacitats que aplicarem en contextos molt concrets. Segons Tejada (2005) una cosa és ser capaç i una altra de molt diferent és ser competent. Blanco (2007) considera que la competència és la que estableix una combinació dinàmica entre les diferents capacitats i es posa en pràctica, de forma integrada i controlada en contextos i situacions diferents, els coneixements, habilitats i trets de personalitat adquirits, utilitzant valors que l'afavoreixin. La capacitat és saber fer mentre que la competència és saber aplicar-ho. D'aquesta manera, les competències

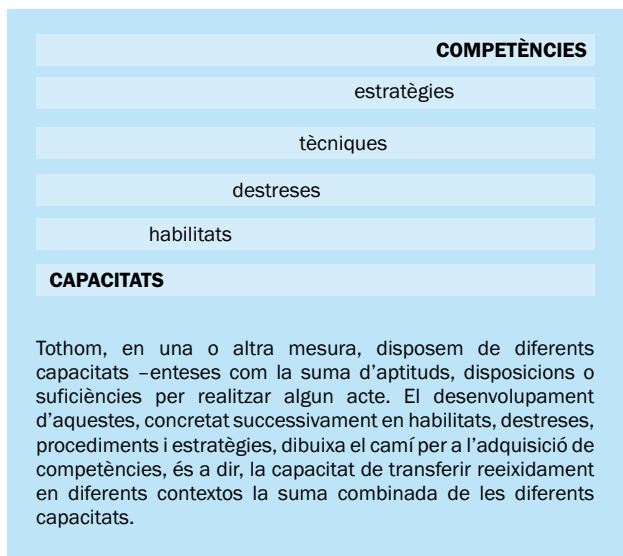

Figura 2
Adquisició competencial

aconseguides augmenten la força de les capacitats i creen un bucle continu de relació entre totes dues. Considerem important dir, també, que les competències tan sols prenen forma en l'acció: la competència no rau exclusivament en la capacitat sinó en la posada en marxa d'aquests recursos.

Ulrich (1997) afirma que les capacitats s'han d'entendre com una fusió dels recursos des de la mentalitat compartida dels docents compromesos i l'actitud oberta que es va desenvolupant i adaptant al llarg del temps. És a dir, combinar els recursos necessaris, tant si són tangibles com intangibles, perquè els docents sàpiguen anticipar les expectatives i desenvolupar les funcions més essencials de l'aprenentatge.

Les competències es converteixen en característiques permanents en les persones que executen tasques o realitzen treballs, combinant les diferents capacitats: la cognitiva (coneixements i habilitats cognitives), l'afectiva (motivacions, actituds i trets de personalitat), la conductual (aspectes psicomotors, habilitats físiques i destreses) i la psicofísica o pseudofisiològica. Podem considerar-les, doncs, com una combinació dinàmica de capacitats que posa en pràctica, de forma integrada i controlada en contextos i situacions diferents els coneixements, les habilitats i els trets de personalitat adquirits, utilitzant els valors que l'afavoreixen (figura 2).

El cavall i els seus aspectes pedagògics

Segons Lisandro (2004) el cavall és un animal herbívor, de presa, per tant curiós i desconfiat, gregari, que viu en bandada –d'aquí ve el seu caràcter sociable– i estructura el seu grup en uns ordres de jerarquia, ja siguin heretats o adquirits, molt estrictes que compleixen tots els seus integrants. Independentment de la posició que ocupa cada animal dins de la bandada, el simple fet de pertànyer-hi i trobar-s'hi protegit pels altres integrants fa que se senti segur. La convivència en grup els ofereix més possibilitats de sobreviure als atacs dels depredadors. El cavall establulat, en perdre el grup de referència, continua necessitant una figura que el guïi i, alhora, li ofereixi seguretat.

Per entendre les característiques i alhora la importància de la relació interactiva que pot establir amb els humans, cal considerar els aspectes següents:

Els sentits. Disposa de sentits que les persones no tenim o si els posseïm estan poc desenvolupats i fins i tot adormits. Entre d'altres, trobem la premonició i l'orientació. Els més desenvolupats són la vista, l'oïda i l'olfacte.

- La vista del cavall ha evolucionat de manera diferent de la de l'humà, té els ulls ubicats als costats del cap, de manera que pot cobrir gairebé totalment el seu entorn sense ser sorprès i devorat.
- L'oïda, com tot animal de presa, és un dels sentits que té més desenvolupats i sensibles. L'ajuda a prevenir els atacs per sorpresa, les seves orelles es mouen en totes direccions, independentment l'una de l'altra, per la qual cosa pot concentrar-se perfectament en els sons de dues situacions diferents.
- L'olfacte juga un paper molt important per conèixer els seus congèneres per l'olor, flairar el vent a la recerca d'agressors, reconèixer aliments, etc.
- El tacte el té en tota l'extensió del cos, com les persones, però es troba més desenvolupat en uns cabells llargs i forts situats a prop dels ulls, el morro i la barbada, que els ajuden a saber la proximitat dels objectes.
- El gust els ajuda a seleccionar els aliments que els vénen de gust en cada moment.

Aquestes particularitats fan que el cavall sigui un animal molt sensible i atent a tot el que passa al seu voltant. Neofòbic per definició i per a la seva supervivència en estat natural, cal per part nostra que ens hi acostem de forma cautelosa i confiada.

Ens valdrem d'aquesta sensibilitat i del sentit de jerarquia descrit anteriorment per definir el nostre comportament amb ell, que haurà de ser bo i generar confiança, tot donant les ordres amb sentit i no amb violència i sense lògica.

La *seva forma de pensar* és el segon aspecte a considerar. L'esquema mental del cavall requereix que s'estableixin pautes d'interacció clares i lògiques en la nostra relació. Tal com afirma Lisandro (2004), la manera de relacionar-se del cavall amb el món exterior es caracteritza per les seves respostes clares i immediates. En el seu comportament no tenen cabuda les ambigüitats atès que qualsevol indecisió resultaria molt desfavoridora per a un animal de presa, cosa que donaria com a resultat un clar avantatge per als seus depredadors. Així doncs, l'actitud de fugida és la principal defensa davant de qualsevol situació no gaire clara; després d'aquesta primera reacció, i quan el cavall ja s'ha posat a una distància prudencial, observa i fins i tot pot tornar, si els seus sensors d'alerta no li indiquen el contrari. Organitza la informació que percep de forma dicotòmica, i nosaltres hem de tenir-ho en compte a l'hora d'apropar-nos-hi: seguretat/perill, lògic/il·lògic, agradable/desagradable, possible/impossible seran les polaritats més importants que presentem a continuació:

- Seguretat/perill. La neofòbia caracteritza la conducta del cavall, que considera perillós tot allò que és nou, cosa que el porta a actuar amb recel i desconfiança. És per això que haurem de preparar la presentació d'un objecte estrany deixant-lo ensumar i mirar i acompanyant el gest amb les nostres carícies i la nostra veu en to suau. Si en la relació amb l'animal es percep confiança i assossec, ell acceptarà el que li oferim sense sentir-se amenaçat.
- Lògic/il·lògic. Hem de demanar al cavall respostes lògiques no des de la nostra perspectiva, sinó segons el seu punt de vista; intentant ser empàtics sempre. Si establim una gradació lògica i progressiva en les exigències i recompensem com es mereix cada resposta, aconseguirem que compregui les nostres peticions i vagi accedint a fer coses que de cap altra forma no realitzaria. El que és lògic indueix el cavall a fer-ho.
- Agradable/desagradable. Aquestes sensacions ens ajuden a fer entendre al cavall allò que n'esperem; ha d'associar cada acció a una de les dues. Reforçar de forma positiva i agradable la resposta que desitgem, amb carícies o amb veu càlida. En la nostra relació amb el cavall hem de ser molt clars a l'hora de demanar i summament raonables en el moment de reforçar l'acció, bé sigui positivament o negativament.
- Possible/impossible. Hem de tenir en compte sempre la capacitat, tant física com mental, del cavall, igual com el seu grau de preparació per comprendre allò que li volem ensenyar. És important que sapiguem valorar la seva maduresa i que adaptem la nostra demanda al seu raciocini. Si ajustem la nostra conducta al sentit comú que regeix la manera de relacionar-nos amb el cavall i el seu entorn, ens adonarem de la necessitat d'anticipar i acompanyar totes les coses noves que puguin generar desconfiança, i també ser clars i justos tant en les demandes com en els reforços a les seves respostes, i adequar les exigències a les capacitats i el nivell de maduresa de l'animal.

Aquestes polaritats exigeixen de la nostra relació una planificació reflexionada per a cada actuació, alhora que haurem d'estar disposats a adaptar la nostra actuació a les seves reaccions i ajustar les nostres demandes a cada possibilitat de resposta. La claredat, la lògica i l'equitat en les nostres accions faran del cavall un animal calmat, confiat i atent.

L'etologia és el tercer aspecte. Segons Irwin (2004a) els cavalls no fan distincions entre el seu sentir i el seu actuar. La psicologia equina es reflecteix en la seva fisiologia i a la inversa, per la qual cosa no té sentit parlar separatament de les dues. Irwin considera que els cavalls mai no menteixen i, en conseqüència, no conceben que se'ls menteixi. Així doncs, per als equins, allò que transmetem amb el nostre llenguatge corporal és realment el que volem transmetre. Si combinem aquesta honestat amb el sensible estat d'alerta vist anteriorment, s'estableix un vincle comportamental. Encara que senten les nostres ordres verbals, realment només s'interessen per la nostra forma de comportar-nos; per als cavalls som com actuem.

Les persones hem après a devaluar el llenguatge corporal a favor del llenguatge verbal, aquest ens

permet disfressar els veritables sentiments. Malgrat això, el nostre llenguatge corporal és tan transparent com el del cavall, simplement ens hem acostumat a no fer-li cas. A major nivell de civilització, més complexa i impersonal es torna aquesta, i resulta més còmode emmascarar el que realment pensem, però els nostres sentiments reals continuen estant reflectits als nostres cossos. Els cavalls tenen la capacitat de llegir el nostre estat real i reaccionar al que veuen i al que senten. Ens ofereixen un *feed-back* d'allò que perceben amb els nostres cossos. Si aprenem a rebre el que els cavalls ens propaguen, descobrim com són realment i, alhora, com interaccionem.

Irwin (2004b) afirma que els cavalls necessiten que siguem uns líders conseqüents, algú en qui confiar i amb qui comptar cada moment. Per forjar aquesta interdependència hem d'oferir una línia de conducta ordenada i lògica. Si actuem o intentem fingir, ells se n'adonaran. Tot allò que es pretengui fer amb el cavall, primer ho hauríem de percebre nosaltres mateixos.

No hem d'oblidar que els equins regeixen la seva vida en bandada, en funció del lideratge estipulat. La figura que aconseguim en aproximar-nos a l'animal és el binomi genet-cavall; tots dos haurien de crear una unitat en la qual el cos i la ment estiguin equilibrats i treballin conjuntament per aconseguir el màxim potencial. El genet adopta el rol de guia o líder de l'animal, tot obtenint la seva total confiança, mentre que el cavall es converteix en un àgil i poderós company, desitjós de col·laborar amb ell. En resum, tal com Irwin enuncia, la naturalesa del cavall exigeix de nosaltres un determinat comportament. Com a animal originàriament gregari, una vegada domesticat i estabulat necessita un líder en qui confiar, i aquest és el rol que nosaltres hem d'aprofitar. La relació entre el binomi persona-cavall ens proporciona el conjunt de normes lògiques i el llenguatge corporal, basat en l'etologia equina, necessari per establir una interacció positiva entre tots dos i poder obtenir així un objectiu comú.

El quart aspecte a considerar és la *seva biomecànica*. Segons l'Associació Mexicana d'Equitació Terapèutica (2004) la comunitat científica i mèdica fonamenta l'equinoteràpia en diversos factors no exclusius per a persones amb necessitats educatives especials. Destaquem els més sobresortints:

- Moviment tridimensional i rotatiu. Els moviments d'una persona a cavall al pas són molt similars als d'una persona caminant, perquè en ambdós casos

el moviment en la pelvis humana i en el tronc segueix el mateix patró. Aquests moviments rítmics (cadència de dalt a baix, moviment lateral, rotació lleugera, inclinació pelviana anterior i posterior) transmeten al genet de 90 a 120 impulsos, en funció del cavall escollit, que estimulen físicament i neurològicament tot el cos humà. Aquest procés d'estimulació produeix endorfines, minimitza la generació d'arcans i afavoreix la sinapsi neuronal, tot permetent alhora que el cervell identifiqui músculs, membres, òrgans, etc. i faciliti que aquests rebin les instruccions pertinents, cosa que beneficia el procés d'habilitació neuromuscular o, en cas de danys neurològics, propiciant i enfortint la plasticitat cerebral.

- Estimulació neurosensorial. El cadenciós moviment de l'equí i l'ambient motivador, distès i natural que embolcalla el moment de muntar a cavall, afavoreix que el genet obtingui tota la seva disposició per a l'aprenentatge. Estimular el cervell mitjançant els cinc sentits de base afavoreix les sinapsis neuronals de les diverses àrees cerebrals i desenvolupa processos mentals complexos que alhora s'organitzen en sistemes de zones que treballen conjuntament.

Finalment *el context* és un dels aspectes importants a considerar en la relació persona-cavall com a espai per al desenvolupament de capacitats. Bazzi (2004) situa la persona en un lloc obert natural, on l'espera un ventall de sensacions: energètiques, sonores, olfactives, tàctils i visuals. Això ens porta a recordar el que Vygostsky (1977), en educació, denominava interdependència entre l'aprenentatge i el desenvolupament del coneixement en interacció amb el medi. Bazzi (2005), encara que més centrat en experiències basades en tractaments de recuperació, situa les persones en un lloc obert i natural, un espai de vida real, en el qual es pugui gaudir de múltiples estímuls i en el qual l'activitat integradora es pugui dur a terme fàcilment.

Puente (2002) afirma que l'equinoteràpia no és el que es veu a la pista. És un treball anterior, multidisciplinari, on els professionals preparen una estratègia que es plasma en aquest espai. Des d'aquesta metodologia, les possibilitats d'estímul que ofereix l'estable i els seus habitants és molt rica, atès que s'aprofita l'hàbitat natural de l'animal i l'energia que aquest produeix com a font d'estímuls per a la percepció humana. Bazzi (2004) aprofundeix més en la importància de l'ambient, comenta

que fins i tot sense poder muntar, l'educador pot gaudir de la rutina de l'estable realitzant altres tasques: la neteja dels llocs i del cavall mitjançant la raspallada, que estimulen la motricitat fina i la global; l'alimentació de l'animal, etc.

Veiem amb tot això que els sentits i la forma de pensar de l'equí, la seva biomecànica, la seva etologia i el seu peculiar context, ens fan pensar en la figura del cavall com una opció educativa que pugui intervenir en el creixement de la persona a nivell global, partint cadascú de les seves capacitats i amb la possibilitat de desenvolupar competències extrapolables a altres contextos de la persona.

La mediació educativa per al desenvolupament de competències

En aquests últims anys podem parlar d'un sentiment difús que deriva de la falta de motivació, desinterès i, en resum, d'una insatisfacció generalitzada en tota la comunitat educativa. Aquesta situació obliga, els que creiem en l'educació com a clau del desenvolupament individual i social, a aturar-nos i reflexionar sobre allò que estem fent i buscar nous camins que permetin continuar la tasca fonamental de l'educador: el desenvolupament integral de l'alumne, tot insistint en la necessitat que cadascú es conegui millor a si mateix.

És evident la necessitat de trobar nous paradigmes i nous models educatius, basats en el desenvolupament de les competències que estableixin una combinació dinàmica entre les diferents capacitats i que posa en pràctica, de forma integrada i controlada en contextos i situacions diferents, els coneixements, habilitats i trets de personalitat adquirits, tot utilitzant valors que els afavoreixin. Ara ens podem aturar a analitzar quins són els elements que configuren el context que afavoreixi el desenvolupament integral de la persona, i manifesti alhora una actitud autònoma, cooperativa i reflexiva davant la convivència amb els altres.

Buscant noves alternatives als paradigmes, actituds i recursos que manté tradicionalment l'escola, hem pensat en una barreja d'innovació pedagògica, recerca de coneixements, pràctiques amb interès de ser aplicades, experiències realitzades en altres contextos socials radicalment diferents del nostre. La filosofia de la mediació aplicada a l'escola, com una alternativa fora del context escolar, fa que es descrigui la rea-

litat del nostre treball. La mediació pedagògica com a enfocament educatiu elaborat per Feuerstein (1989) dóna resposta a les demandes de la societat actual en matèria de pedagogia de la diversitat en una realitat heterogènia que no treballa amb la transmissió del coneixement, sinó amb la mediació del coneixement. Disposar del potencial que presenten les diferents capacitats de desenvolupament i aprofitar els estímuls i les oportunitats que el mitjancer ens ofereix per introduir una mirada diferent de l'aprenentatge, apartant-lo de la categoria d'allò que resulta incòmode, avorrit i poc útil, per poder aprofitar-lo com a oportunitat de creixement personal i col·lectiu.

En un procés de mediació, el professor deixa de ser un simple transmissor de coneixements per acompanyar l'alumne en el seu procés personal d'aprenentatge. La responsabilitat de la mediació és representada per un tercer neutral capaç d'oferir experiències satisfactòries i sobretot significatives. L'oferta pot ser diversa des d'un segon professor, un disseny metodològic recolzat per les tècniques informàtiques o, com el cas que ens ocupa, el cavall. Ja hem vist que les seves característiques, tant a nivell físic com psicològic o etològic fan que la seva interacció amb les persones resulti atractiva.

Amb aquestes característiques ens preguntem: és possible intervenir en un espai de vida real i natural com el presentat, fora de l'àmbit escolar, i estructurar-lo de tal manera que ofereixi a la persona la possibilitat de concretar les seves capacitats en habilitats més plenes, i feliç amb ella mateixa?

Així doncs, millorar el nivell d'una capacitat depèn de l'increment de les habilitats que li corresponen, no com a seqüències del procés d'aprenentatge, sinó com a complexitats creixents per ser més competents. L'exercici de cadascuna d'aquestes habilitats implica haver exercitat de forma harmònica i simultània habilitats de les altres capacitats procurant el desenvolupament integral de la persona. Vegem a continuació una relació d'habilitats amb més significació que poden afavorir-se amb el treball amb cavalls:

- **Habilitats assimiladores del coneixement.** De les habilitats cognitives proposades per Monereo (1994) destaquem:
 - Observació i reconeixement
 - Comprensió
 - Anàlisi i síntesi
 - Interpretació i transferència
 - Avaluació

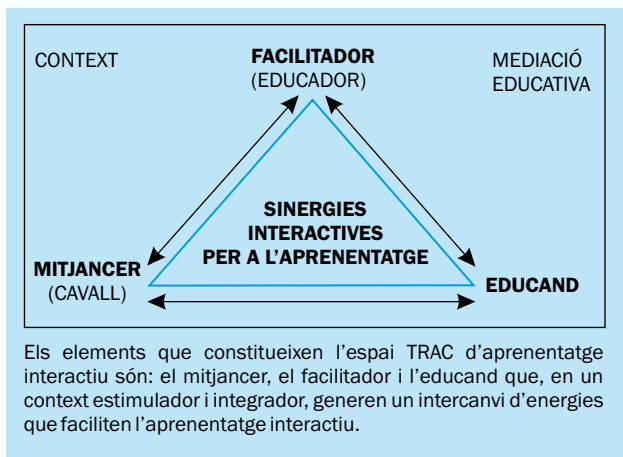

Figura 3
Treball Reconduït amb Cavall (TRAC)

- **Habilitats físicomotrius.** De les habilitats classificades per Gundlach (1968) a Meinel i Schnabel (1987) i Manno (1995) destaquem:
 - Adquisició i assimilació d'actituds i moviments
 - Equilibri
 - Orientació
 - Relaxació
 - Ritme
 - Reacció motriu
 - Anticipació motriu
- **Habilitats socials.** De les habilitats que per a Goleman (1996) ens ajuden a relacionar-nos amb els altres destaquem les següents:
 - Influència
 - Comunicació
 - Maneig de conflictes
 - Lideratge
 - Catalitzador de canvis
 - Establir vincles d'unió
 - Col·laboració i cooperació
 - Capacitat d'equip
- **Habilitats o destreses intrapersonals.** De les habilitats que Goleman (1996) i Salovey i Mayer (1990), citats per Vallés (2003), determinen com a conjunt d'habilitats personals, emocionals necessàries per afrontar les demandes i les pressions de l'entorn destaquem les més significatives:
 - Autoconsciència
 - Confiabilitat

- Interès i compromís
- Automotivació

Hem de tenir present que la mediació en el context descrit es realitza per partida doble:

- El cavall –mediador– com a creador inconscient de situacions a què el genet s'ha d'adaptar, intervenint, decidint, reaccionant, etc. i que, per les seves característiques abans enumerades, acompanya el genet en el seu aprenentatge guiat, exigint-li una adaptació a la seva condició animal.
- El monitor –facilitador– com a reconductor conscient dels diferents moments d'interacció entre el binomi genet/cavall, amb intencionalitat implícita en la consecució d'uns objectius d'aprenentatge ubicats en la zona de desenvolupament pròxim de la persona acompanyant-lo, alhora, en la posada en pràctica de les habilitats que concretin les competències a aconseguir.

El Treball Reconduït Amb Cavalls (TRAC) una proposta competencial

(figura 3)

L'aprenentatge que nosaltres pretenem parteix de la consideració que és el mateix subjecte que construeix el coneixement des de la interacció, condicionat per la mediació que es planteja durant el procés. La idea que el docent és l'orientador, potencia les relacions entre la mediació i el món interior i exterior del subjecte, fa que plantejem la nostra intervenció pedagògica fomentant l'ús estratègic de la mediació.

Després d'enunciar la importància de basar l'aprenentatge de l'individu en el desenvolupament integral de la seva persona, podem preguntar-nos si podríem proposar el Treball Reconduït Amb Cavalls –TRAC– com a espai de vida real, no artificial, en un sentit excessivament controlat i programat, allunyat de tota situació –relaxada i natural– però alhora prou pautat, on es generen interaccions positives amb l'entorn que milloren el desenvolupament integral de les capacitats de l'individu.

Extrapolant les premisses abans enunciades i cenyint-nos a les premisses de Palomino (2002) detallem certs aspectes que perfilen la figura del monitor-facilitador, de gran importància en el procés, perquè serà qui orientarà mitjançant el descobriment guiat el procés obert i continuat de l'aprenentatge.

Considerem el TRAC com un procés de construcció on cada aprenent construeix nous models en el seu psiquisme, en la seva conducta, en el seu cos, en el seu univers. Parlarem d'intervenció activa del genet en el seu propi procés d'aprenentatge, estimulat per un mitjancer –el cavall– i un facilitador –el monitor–. S'utilitza l'aprenentatge per descobriment (Bruner, 1988) atès que atribueix la importància a l'activitat directa de la persona sobre la seva realitat, és més important com s'aprèn que allò que s'aprèn, condició indispensable per adquirir significativament una informació. La presa de consciència del genet respecte a la seva conducta, les seves emocions, el seu control postural i el seu entorn seran bàsics tot al llarg del procés, per la qual cosa la reflexió, la planificació i l'autocontrol entraran en joc en cada moment.

Qualsevol experiència centrada en les diferències individuals parteix de la implicació –tant emocional com actitudinal– de l'educand, que amb cada exercici va enriquint el seu coneixement interior. Conseqüentment, els quatre pilars de la Intel·ligència Emocional, proposats per Cooper (1999) fàcilment prenen forma en el TRAC:

- El *coneixement emocional*, centrat en els estats emocionals intel·ligents de l'aprenent produïts per les noves sensacions i emocions, el calibratge del seu valor i confiança tant en si mateix com en el mitjancer, la retroinformació de l'entorn i la connexió amb aquest.
- L'*aptitud emocional*, basada en la construcció de nous models de coneixement a partir del descobriment de les potencialitats pròpies, de la millora de la confiança, la capacitat d'escoltar i de seguretat en si mateix... en resum, treure profit de la pròpia limitació.
- La *profunditat emocional*, en replantejar-se l'educand el seu propi model de vida a partir de la integració dels canvis experimentats.
- La *intel·ligència emocional*, evidenciada en l'efecte a llarg termini en la vida diària de l'aprenent, en la manera de resoldre els conflictes, d'assumir pressions, etc.

El TRAC parteix del canvi com a generador d'aprenentatge i desenvolupament integral de les capacitats de la persona, en intentar ubicar cada nou repte en la zona de desenvolupament pròxim de l'educand, concepte encunyat per Vygotsky (1977) en considerar aquest com un tot únic, diferent i canviant que es veu modificat en la seva totalitat tot intervenint en una part.

Vygotsky (1977) va determinar la importància de l'aprenentatge compartit i socialitzador mitjançant la teoria sobre la Zona de Desenvolupament Pròxim –ZDP–, és a dir, la distància entre el nivell real de desenvolupament, i el nivell de desenvolupament potencial sota la guia d'un adult o en col·laboració amb un altre company més capaç. Hi ha moltes tasques que l'individu no és capaç de fer per si mateix, però que amb la mediació d'algú podria fer-les. La diferència entre les dues zones de competència, autònoma i amb ajut, és el que Vygotsky anomena Zona de Desenvolupament Potencial o pròxim. Amb el temps i la mediació la ZDP s'anirà transformant en zona de desenvolupament autònom i l'alumne aconseguirà realitzar per ell mateix les tasques que abans estaven fora del seu abast, de manera que es van assumint capacitats majors.

Amb tot el que hem exposat veiem que el TRAC presenta expectatives interessants que podem resumir a continuació:

- L'augment dels canals comunicatius i relacionals. Després de superar les lògiques respostes de tensió i ansietat, la persona posa en marxa models comunicatius verbals i no verbals. La satisfacció personal i l'autogratificació propiciades en l'activitat, augmenten el desig de comunicar les experiències pròpies als qui els envolten, alhora que es milloren els sentits d'inferioritat i d'inadequació. D'altra banda, el pensament, basat en la relació i les funcions afectives, porten a activar la motivació millorant l'afecte d'aquells que comparteixen l'activitat. Això dona lloc al fet que l'organització de les sessions tingui en compte les característiques de cada persona i les necessitats a desenvolupar.
- L'espai del TRAC, tot possibilitant el desenvolupament de la capacitat d'afrontar la realitat de l'entorn amb actitud positiva, activa i creativa, és una funció elemental en l'organització del sentit del valer i del ser adequats a les tasques i a les funcions, en ser una activitat guiada, necessita atenció, concatenació coordinada dels moviments, però sobretot un excel·lent sentit del poder.
- Els comportaments passius o de dependència que es manifesten en molts casos per trencar amb aquest entorn tot ajudant-los a creure en ells mateixos, a proposar-se objectius de canvi, a manifestar una voluntat d'assumir les pròpies responsabilitats, les pròpies expectatives. Tenint en compte que la presa de decisions en el treball amb

cavalls és present en cada moment, es requerirà de l'alumne una actitud resolutiva en cada conflicte; caldrà decidir afrontant el criteri propi i el dels companys.

- Les qualitats coordinatives necessàries per reorganitzar el coneixement de l'esquema corporal que, mitjançant el TRAC, s'insereixen en una organització espaciotemporal formada pel cavall –mediador–, el monitor –facilitador– i el context.
- Les experiències perceptives, juntament amb els moviments del cavall, es complementen amb les directrius del monitor/reconductor. D'aquesta manera s'estructura una complexa interacció que afavoreix el desenvolupament analíticodeductiu, l'elaboració lingüística i, a més a més, l'estructura cognitiva en la seva totalitat.

Apostem pel TRAC com a un espai paral·lel de desenvolupament integral que facilita l'adquisició de les habilitats necessàries per al desenvolupament integral i competencial, necessari per afrontar els reptes d'aquesta societat acceleradament canviant i ofereix noves expectatives pedagògiques a un sistema educatiu tradicional que utilitza el cavall per la seva riquesa contextual i facilita la presència del professor-reconductor.

Referències

- AMET (Asociación Mexicana de Equitación Terapéutica) (2004). Fundamentos científicos. Recuperat de: <http://www.qromex.org/amet/fundamentos.html/>
- Bazzi, G. (2004). Fundación Argentina Científica Establo Terapéutico. Recuperat de: <http://www.establoterapeutico.org/system/index.php>
- Bazzi, G. (2005). Espacio holístico de salud. Recuperat de: <http://www.establoterapeutico.org/system/index.php>
- Bettelheim, B. (1977). *Psicoanálisis de los cuentos de hadas*. Barcelona: Crítica.
- Blanco, P. (2007). *Un marc vivencial per al desenvolupament de les competències*. Lleida: Universitat de Lleida.
- Bruner, J. (1988). *Desarrollo cognitivo y educación*. Madrid: Morata.
- Cooper, R. (1999). *La inteligencia emocional aplicada al liderazgo y las organizaciones*. Colombia: Norma.
- Feuerstein, R. (1989). *Programa de enriquecimiento instrumental*. Madrid: Bruño.
- Goleman, D. (1996). *La inteligencia emocional*. Buenos Aires: Vergara.
- Irwin, C. (2004a). Language of the Lunge. Recuperat de: <http://www.chrisirwin.com/>
- Irwin, C. (2004b). Horse sense for human potencial. Recuperat de: <http://www.eagala.org>
- Lisandro, J. (2004). Doma natural. Recuperat de: <http://www.relinchando.com>
- Manno, R. (1995). *Fundamentos del entrenamiento deportivo*. Barcelona: Paidotribo.
- Meinel, K. & Schnabel, G. (1987). *Teoría del movimiento. Síntesis de una teoría de la motricidad deportiva bajo el aspecto pedagógico*. Buenos Aires: Stadium.
- Monereo, C. (1994). *Estrategias de enseñar y aprendizaje. Formación del profesorado y aplicación en la escuela*. Barcelona: Graó.
- Palominno, G. I. (2002). Congreso de Terapia Asistida con Animales de Compañía en Colombia. Recuperat de: <http://www.fundacionbo-calan.org>
- Pozo, J. I. (1996). *Aprendices y maestros*. Madrid: Alianza.
- Pozo, J. L. & Monereo, C. (1999). *El aprendizaje estratégico*. Madrid: Santillana.
- Puente, J. (2002). Los caballos también ayudan a curar. Recuperat de: <http://www.lanacion.com.ar/>
- Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). El procesamiento cognitivo de la información emocional. A A. Vallés i C. Vallés (2003), *Psicopedagogía de la inteligencia emocional*. Valencia: Promolibro.
- Tedesco, J. C. (1997). Profesores de enseñanza secundaria: papel de futuro. A Fundación Santillana. *Aprender para el futuro. La educación secundaria, pivote del sistema educativo*. Madrid: Fundación Santillana.
- Tejada, J. (2005). *El trabajo por competencias en el prácticum*. Barcelona: Conferència magistral presentada en el VII Symposium Internacional sobre el Pràcticum, Poio.
- Ulrich, D. (1997). Organizarse en torno a las capacidades. A F. Hesselbein, M. Goldsmith, & R. Beckhard, *La organización del futuro*. Bilbao: Ediciones Deusto.
- Vygotsky, L. S. (1977). *Pensamiento y lenguaje*. Buenos Aires: La Pléyade.